

Direcció i Lideratge d'Institucions Educatives

Codi: 103524

Crèdits: 6

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2500261 Pedagogia	OB	3	2

Professor/a de contacte

Nom: Maria del Mar Duran Bellonch

Correu electrònic: mariadelmar.duran@uab.cat

Utilització d'idiomes a l'assignatura

Llengua vehicular majoritària: català (cat)

Grup íntegre en anglès: No

Grup íntegre en català: Sí

Grup íntegre en espanyol: No

Prerequisits

L'assignatura "Direcció i lideratge d'institucions educatives" forma part d'un conjunt d'assignatures dirigides a proporcionar una mínima especialització en l'àmbit d'organització i direcció de les organitzacions educatives i de la formació. S'imparteix a 3er curs per la qual cosa es considera que els i les estudiants ja han adquirit una sèrie de competències relacionades amb el coneixement d'estructures i el funcionament de les organitzacions. Es pressuposa, també, que han cursat, o estan cursant, la matèria de Desenvolupament Organitzacional.

Objectius

L'assignatura que es presenta, de tercer de la titulació de Pedagogia, és la segona part de la matèria "Coordinació i Gestió d'Institucions Educatives" i es complementa amb l'assignatura de "Desenvolupament Organitzacional d'Institucions Educatives". Aquestes dues assignatures formen la base fonamentadora de la menció de 4rt "Gestió de la Formació i d'Institucions Socioeducatives". Situats els i les estudiants en els processos de canvi i millora de les organitzacions, aquesta assignatura es focalitza en analitzar el rol de les persones directives com a agents de canvi.

Parteix dels fonaments que sobre organització i direcció de centres s'han desenvolupat en les matèries "Educació i Contextos Educatius", "L'Organització i els Grups" i "Disseny, Seguiment i Avaluació de Plans i Programes". Al mateix temps, cal assenyalar que aquesta assignatura i la matèria que la conté són complementàries a matèries de quart curs com "Supervisió i Inspecció Educativa", "Avaluació de Centres i Professors", i "Gestió i Desenvolupament de Recursos Humans a les Organitzacions", orientades a iniciar-se en aspectes específics de l'Organització i Direcció d'Institucions Educatives i de Formació.

Els seus objectius són:

1. Analitzar la naturalesa i funcions de la direcció educativa
2. Caracteritzar el lideratge i les seves relacions amb la direcció educativa
3. Aplicar estratègies i instruments vinculats amb l'activitat de les persones directives en institucions educatives
4. Dissenyar programes de desenvolupament personal de directius i directives

Competències

- Actuar amb responsabilitat ètica i amb respecte pels drets i deures fonamentals, la diversitat i els valors democràtics.
- Actuar en l'àmbit de coneixement propi avaluant les desigualtats per raó de sexe/gènere.
- Actuar en l'àmbit de coneixement propi valorant l'impacte social, econòmic i mediambiental.
- Administrar i gestionar centres, institucions, serveis i recursos educatius i formatius.
- Aplicar estratègies i tècniques d'assessorament, orientació, consulta i mediació educativa en àmbits professionals i institucions i serveis educatius i de formació.
- Impulsar processos de millora a partir dels resultats obtinguts de les investigacions o de processos de detecció de necessitats.
- Introduir canvis en els mètodes i els processos de l'àmbit de coneixement per donar respostes innovadores a les necessitats i demandes de la societat.
- Treballar en equips i amb equips (del mateix àmbit o interdisciplinar).

Resultats d'aprenentatge

1. Analitzar críticament els principis, valors i procediments que regeixen l'exercici de la professió.
2. Analitzar les desigualtats per raó de sexe/gènere i els biaixos de gènere en l'àmbit de coneixement propi.
3. Analitzar una situació i identificar-ne els punts de millora.
4. Comunicar fent un ús no sexista ni discriminatori del llenguatge.
5. Delimitar estratègies i instruments per fomentar la participació social en els centres educatius.
6. Descriure els rols, funcions i actuacions típiques de la direcció per al canvi.
7. Elaborar i aplicar estratègies dirigides a millorar la gestió institucional.
8. Identificar i analitzar models de direcció participativa.
9. Identificar les implicacions socials, econòmiques i mediambientals de les activitats acadèmicoprofessionals de l'àmbit de coneixement propi.
10. Proposar projectes i accions que incorporin la perspectiva de gènere.
11. Seleccionar les estratègies i procediments de canvi d'acord al context.
12. Valorar com els estereotips i els rols de gènere incideixen en l'exercici professional.

Continguts

BLOC 1: La direcció de centres educatius

1. Conceptualitzacions i models en la direcció de centres educatius.
2. Naturalesa i funcions de la direcció
3. La direcció participativa

BLOC 2: El lideratge en centres educatius

1. Teories sobre el lideratge
2. Debats en relació al lideratge. La feminització de la professió i el lideratge.
3. Les persones directives com a agents de canvi

BLOC 3: Estratègies i instruments per a directives i directius

1. Tècniques per a la direcció d'un/a mateix/a
2. Tècniques per a la direcció d'altres

Metodologia

La persona protagonista en el procés d'ensenyament aprenentatge és l'estudiant i és sota aquesta premissa que s'ha planificat la metodologia de l'assignatura, tal i com es mostra en el quadre que hi ha a continuació. Amb tot, la metodologia docent i l'avaluació proposades poden experimentar alguna modificació si hi tornessin a haver restriccions en la presencialitat imposades per les autoritats sanitàries.

Nota: es reservaran 15 minuts d'una classe, dins del calendari establert pel centre/titulació, per a la complementació per part de l'alumnat de les enquestes d'avaluació de l'actuació del professorat i d'avaluació de l'assignatura/mòdul.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Presencial en gran grup	30	1,2	5, 6, 8, 11
Seminaris	15	0,6	5, 7, 11
Tipus: Supervisades			
Activitats supervisades	30	1,2	5, 8
Tipus: Autònomes			
Activitats autònomes	75	3	7, 11

Avaluació

L'avaluació de l'assignatura es durà a terme al llarg del curs mitjançant les activitats que es mostren a la graella.

Per poder aplicar els percentatges que apareixen a la graella i superar l'assignatura, s'han d'aprovar amb un 5 sobre 10 cadascuna de les següents evidències d'avaluació:

- L'examen del dia 26 de maig, o bé en cas d'haver-lo suspès, l'examen de recuperació del dia 30 de juny.
- El treball individual sobre la direcció d'un/a mateix/a (a l'inici de l'assignatura s'indicarà la data de lliurament i, si s'escau, la de la recuperació).
- El treball d'aprofundiment en equip (a l'inici de l'assignatura s'indicarà la data de lliurament i, si s'escau, la de la recuperació).

L'assistència a classe és obligatòria: l'estudiant ha de participar a un mínim del 80% de classes, en cas contrari es considerarà no avaluable. També es considerarà no avaluable a l'estudiant que no hagi presentat alguna de les tres evidències d'avaluació citades més amunt.

Les qualificacions de cadascuna de les evidències d'avaluació es faran saber durant les tres setmanes següents al seu lliurament. Els resultats de l'avaluació es comentaran en gran grup i individualment en l'horari de tutories si és necessari.

En totes les activitats (individuals i en grup) es tindrà en compte la correcció lingüística, la redacció i els aspectes formals de presentació. Els i les estudiants han de ser capaços d'expressar-se amb fluïdesa i correcció i han de mostrar un alt grau de comprensió dels textos acadèmics. Una activitat pot ser retornada (no avaluada) o suspesa si el professor/a considera que no compleix aquests requisits.

En els treballs cal citar les fonts dins el text i la bibliografia final seguint la normativa APA (2010, 6ª versió).

A més de tot allò esmentat, per aprovar aquesta assignatura és imprescindible mostrar una conducta compatible amb la professió educativa, com ara: escolta activa, respecte, participació, cooperació, empatia, amabilitat, puntualitat, no jutjar, argumentar, fer un ús adequat dels dispositius electrònics (mòbil, ordinador, etc.).

La copia o plagi, en qualsevol tipus de prova d'avaluació, constitueixen un delicte i es penalitzarà amb un 0 com a nota de l'assignatura perdent la possibilitat de recuperar-la, tant si és un treball individual com en grup (en aquest cas, tots els membres del grup tindran un 0). Si durant la realització d'un treball individual a classe, el professor/a considera que un alumne/a està intentant copiar o se li descobreix algun tipus de document o dispositiu no autoritzat pel professorat, es qualificarà el mateix amb un 0, sense opció de recuperació, i per tant, tindrà suspesa l'assignatura. Es considerarà que un treball, activitat o examen està "copiat" quan reproduïx tot o una part significativa del treball d'un/a altre/a company/a. Es considerarà que un treball o activitat està "plagiat" quan es presenta com a propi una part d'un text d'un autor sense citar les fonts, independentment que les fonts originàries siguin en paper o en format digital.

La metodologia docent i l'avaluació proposades poden experimentar alguna modificació en funció de les restriccions a la presencialitat que imposin les autoritats sanitàries.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Examen escrit (tasca individual)	40%	0	0	2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12
Programa de direcció d'un/a mateix/a (tasca individual)	30%	0	0	1, 3, 5, 7, 11
Treball d'aprofundiment (tasca en equip)	30%	0	0	4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12

Bibliografia

BIBLIOGRAFIA BÀSICA

GAIRÍN, J. ANTÚNEZ, S. (Eds.) (2008): *Organizaciones educativas al servicio de la sociedad*. Madrid: Walters Kluwer.

GAIRÍN, J.; ARMENGOL, C.; GIMENO, X. i TOMÁS, M. (2003): *Les relacions personals a l'organització*. Bellaterra: ICE de la UAB.

GAIRÍN, J.; CASTRO, D. (2021). *El contexto organizativo como espacio de intervención*. Madrid: Síntesis

MANZANARES, A. (Ed) (2010): *Organizar y dirigir en la complejidad*. Madrid: Wolters Kluwer.

TOMÀS, M. (2012). *El Lideratge Educatiu i Tècniques de Direcció*. Bellaterra: UAB

BIBLIOGRAFIA COMPLEMENTÀRIA GENERAL

ACOSTA, J.M. (2013). *Dirigir. Liderar, motivar, comunicar, delegar, dirigir reuniones...* 6ª ed. Madrid: ESIC

ALBERONI, F. (2003): *L'art de liderar*. Barcelona: Gedisa

ALONSO, M. (2004): *Madera de líder. Claves para el desarrollo de las capacidades de liderazgo*. 2ª ed.. Barcelona: Empresa activa.

ÁLVAREZ, M. i Santos, M. (1996): *Dirección de centros docentes. Gestión de proyectos*. Madrid: Escuela Española.

AVEY, G. C. (2004): *Understanding leadership paradigms and cases*. London: Sage.

- BERNAL, J. L. (2000): Liderar el cambio: el liderazgo transformacional. En *Anuario de Pedagogía*, núm. 2. Universidad de Zaragoza.
- BEZARRA, L.; CASANOVA, O i GARCÍA UGARTE, J. (2004): *Ser profesor y dirigir profesores en tiempos de cambio*. Madrid: Narcea.
- BLANCHARD, K. (1990): *El poder ético del directivo*. Barcelona: Grijalbo.
- BLANCHARD, K. H. (2004): *La píldora del liderazgo*. Barcelona: Grijalbo.
- BRUCH, H. (2005): *La tendencia a actuar como los directivos*. Barcelona: Gestión 2000.
- CASTRO, D. (2011). *La gestión universitaria. Una aproximación a la dirección de centros y departamentos*. Sevilla: Comunicación Social
- Castro Ceacero, Diego, Tomàs Folch, Marina.(2010).El gobierno y la gestión de la universidad: estudio de los órganos unipersonales. *Estudios sobre Educación*..(19).165-184.
- CHAVARRÍA, X. i BORELL,E. (1999): *Avaluació de la funció directiva*. Barcelona: Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya i ICE de la UAB.
- COVEY, S. R. (1991): *El liderazgo centrado en principios*. Barcelona: Paidós.
- CULBERT, S. A. I ULLMEN, J. (2002): *¡No mates a tu jefe! Evita la trampa de las jerarquías y consigue relaciones laborales satisfactorias y productivas*. Barcelona: Paidós.
- DAY, C. (2002): *Promoción del liderazgo en la educación primaria*. Madrid: La Muralla.
- DÍAZ, C. A. et al. (2003): *Desenvolupament del factor humà*. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya.
- DRUKER, P. (2000): *El management del siglo XXI*. Barcelona: Edhasa.
- DRUKER, P. F. (Ed.) (1996): *El líder del futuro*. Bilbao: Universidad de Deusto.
- DURAN-BELLONCH, M.M. (2003): El liderazgo de equipo como herramienta de desarrollo de grupos a *Estrategias de formación para el cambio organizacional*. Barcelona: Praxis.
- ESSOMBA, M. A. (2006): *Liderar escuelas interculturales e inclusivas. Equipos directivos y profesorado ante la diversidad cultural y la inmigración*. Barcelona: Graó.
- FABRA, Mª LI. (1995): Les relacions entre professors i la funció directiva a *Reflexions sobre l'autonomia i direcció escolar*. Barcelona: Raima.
- FULLER, M. (2002): *Liderar en una cultura de cambio*. Barcelona: Octaedro.
- GAIRÍN, J.; DOMÍNGUEZ, G.; GIMENO, J.; RUIZ, J. Mª.; TEJADA, J. i TOMÁS, M. (1995): *Estudio de las necesidades de formación de los equipos directivos de los centros educativos*. Madrid: MEC-CIDE.
- GAIRÍN, J. i VILLA, A. (Dir.) (1999): *Los equipos directivos de los centros docentes*. Bilbao: Universidad de Deusto
- GARCÍA, S. i DOLAN, S. L. (1997): *La dirección por valores*. Madrid: McGraw-Hill.
- GIRAUDIER, M. (2004): *Cómo gestionar el clima laboral. Escuchar, dar feedback, comunicar, negociar, motivar*. Barcelona: Obelisco.
- GOLEMAN, D.; BOYATZIS, R. i McKEE, A. (2002): *El líder resonante crea más. El poder de la inteligencia emocional*. Barcelona: Plaza y Janés.
- HERAS, J. (2003): *El bastón del líder. Fundamentos para la práctica del liderazgo*. Barcelona: Mtm.

- HUBER, S. G. (2004): *Preparing school leaders for the 21st century*. Exton: Swets & Zeitlinger.
- HUNTER, J. C. (2005): *La paradoja. Un relato sobre la verdadera esencia del liderazgo*. 14ª ed. Barcelona: Urano.
- KAPSTO, S. (2006): *Cuatro retos para un líder*. Barcelona: RBA Integral.
- ION, G & TOMÀS.M.(2009).Leadership, Gender and Organisational Culture at Catalanian Universities: Case Studies.*International Journal of Learning*.16.(9).
- LENCIONI, P. (2002): *Las cinco disfunciones de un equipo: un inteligente modelo para formar un equipo cohesionado y eficaz*. Barcelona: Empresa activa.
- O'NEILL, B. (2003): *Cómo evaluar y mejorar su capacidad de liderazgo*. Barcelona: Gestión 2000.
- SALA, M. (2006): *El encanto de Hamelín. Secretos del liderazgo efectivo*. Barcelona: Alienta.
- STEIN, G. (2002): *Dirigir en tiempos de incertidumbre*. Barcelona: Gestión 2000.
- TEIXIDÓ, J. (1999): *Dirección de centros educativos desde una perspectiva de cambio*. Barcelona: Cooperativa Universitària Sant Jordi.
- TEIXIDÓ, J. et al. (1999): El projecte de direcció. Què és? Per a què serveix? Com s'elabora? Elements de fonamentació i materials per a l'acció. *Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament*.
- TOMÁS, M. (1998): Fases y estrategias para el tratamiento de conflictos organizativos en los centros docentes. En GAIRÍN, J. i DARDER, P.: *Estrategias e instrumentos para la gestión educativa*. Barcelona: Praxis. Pp. 276/49-276/59.
- TOMÁS, M. (2002): El diagnóstico potencial comunicativo de un equipo docente. Un instrument para averiguarlo. En *Organización y gestión educativa*, núm. XLII, año X FEAE-Praxis.
- TOMÀS,M (2011): *Conflicto y comunicacón en las organizaciones de formación*. Ed. Academia española. Berlín.
- VILLA, A. GAIRÍN, J. I ALTRES (1998): *Principales dificultades de la dirección de centros educativos en los primeros años de ejercicio*. Bilbao: ICE de la Universidad de Deusto.
- YULK, G. (2008). *Liderazgo en las organizaciones*. 6ª ed. Pearson: Madrid.

OTRAS REFERENCIAS

Revistas:

- Academic Leader
- Educational leadership journal
- Educational Leadership
- Emprendedores (especialment la col·lecció "Herramientas de desarrollo profesional del siglo XXI") (2003): gestión eficaz del tiempo, liderazgo de equipos de alto rendimiento, negociación y solución de conflictos, generación y desarrollo de ideas innovadoras, gestión del talento y promoción profesional, habilidades de comunicación...)
- Leader to leader
- Organizaciónygestión educativa
- The Chronicle of Higher Education

- The leadership & organization development

Congresos:

- Congrés Interuniversitari d'Organització Escolar
- Congreso Internacional sobre Dirección de Centros educativos
- Jornadas andaluzas sobre organización y dirección de centros educativos.
- Jornades sobre direcció de la FEAE (Fòrum Europeu d'Administradors de l'Educació). Al 1994 van tractar el tema del lideratge acadèmic.

Páginas web:

- www.gestióndecentros.com, utilitzada pels directius de centres educatius i que presenta i actualitza més de 1.000 reflexions, experiències estratègies i instruments per l'exercici directiu.
- www.joanteixido.org/, que recull reflexions i aportacions sobre l'organització i direcció de centres educatius

Programari

No s'utilitza cap programari específic més enllà de les eines ofimàtiques usuals i la plataforma TEAMS en cas necessari.